

Innst. S. nr. 192

(2001-2002)

Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Harald T. Nesvik og Lodve Solholm om at det skal fremmes nødvendige lovendringer slik at vin og sterkøl kan selges i dagligvareforretninger og i spesialforretninger, og forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om at alkoholloven endres slik at all vin og sterkt øl kan selges i vanlige butikker

Dokument nr. 8:66 (2001-2002) og Dokument nr. 8:96 (2001-2002)

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Sammendrag av Dokument nr. 8:66 (2001-2002)

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen å fremme forslag til nødvendige lovendringer slik at det blir tillatt å selge vin og sterkøl i dagligvareforretninger og i spesialforretninger."

Etter forslagsstillernes oppfatning har den nåværende ordningen med monopol innenfor alkoholomsetningen i Norge en rekke uheldige konsekvenser i tillegg til at den norske vinmonopolordningen er en særordning som Norge er nesten helt alene om å ha i Europa. Forslagsstillerne mener ordningen bør justeres og at det bør bli fri omsetning av vin og sterkøl på lik linje med omsetningen av andre varer i samfunnet.

Det framholdes at ordningen ble innført fordi man var av den oppfatning at ved å innføre statlige utsalg av alkohol kunne man fullt og helt kontrollere omsetningen av alkohol i tillegg til at prisen på varen kan holdes på det nivået som statlige myndigheter synes er fornuftig. Det uttales at denne målsetningen har vist seg å slå feil ved at det i tillegg til AS Vinmonopolet har åpnet seg andre omsetningskanaler for brennevin og vin.

Forslagsstillerne mener at ved å tillate salg av vin og sterkøl i dagligvareforretninger og spesialforretninger vil hjemmebrenning og smugling av brennevin kunne reduseres betydelig. Det understrekes at dagens vinmonopolordning fører til kriminalitet fordi høye priser og lav tilgjengelighet skaper store fortjenestemuligheter for personer som er villige til å begå lovbrudd gjen-

nom ulovlig produksjon, tyveri, smugling og ulovlig omsetning av alkohol.

Forslagsstillerne avviser at økt tilgjengelighet fører til økt misbruk, og mener at redusert tilgjengelighet fører til lavere forbruk hos den som likevel bruker alkohol med måte og fornuft, men at det ikke medfører mindre forbruk hos misbrukerne.

Det framholdes at høye alkoholavgifter og begrenset tilgjengelighet bidrar til en betydelig handelslekkasje til Sverige og andre land, noe forslagsstillerne finner sterkt beklagelig fordi det setter mange norske næringsdrivende i en situasjon hvor omsetningen blir sterkt redusert.

Det uttales at AS Vinmonopolet har en standard og en servicegrad som ikke kan måle seg med den standard som finnes i slike forretninger i EU.

Det framholdes at undersøkelser viser at blant folk flest i det norske samfunnet er oppfatningen at vinmonopolordningen må justeres, og at det må åpnes for salg av vin og sterkøl i vanlige dagligvareforretninger.

Det uttales at i dagens samfunn er det andre rusmidler enn alkohol som utgjør en trussel for samfunnet og for folks helse.

Det vises til at det i de fleste EU-land er tillatt salg av vin og sterkøl i vanlige dagligvareforretninger og i spesialforretninger. Forslagsstillerne mener dette fungerer godt og at det ikke har medført synlige negative konsekvenser. Ytterligere harmonisering av alkoholavgiftene i EU vil etter forslagsstillernes mening øke de norske problemene med grensehandelen.

Forslagsstillerne er av den oppfatning at det er viktig at Stortinget vektlegger at folk flest ønsker en liberalisering på dette området, og at det må gis betydelig vekt at en slik åpning vil gi folk over hele landet et bedre til-

bud enn hva de har i dag. En fjerning av vinmonopolordningen vil etter forslagsstillernes mening også være med på å styrke Norges omdømme i utlandet og blant utlendinger generelt ved at nok en særnorsk ordning blir fjernet.

1.2 Sammendrag av Dokument nr. 8:96 (2001-2002)

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme med et forslag til endring i alkoholloven slik at all vin og sterkt øl kan selges i vanlige butikker."

Forslagsstilleren viser til at EFTA-domstolen har fastslått at øl og vin av samme alkoholstyrke må behandles omsetningsmessig på samme måte, og antar at dette fører til at vin og rusbrus opp til 4,75 pst. alkoholstyrke vil bli tillatt solgt i butikkene.

Forslagsstilleren finner grunn til å tro at fokuseringen på rusbrus og lignende drikker ville bli mindre blant ungdom dersom det også ble anledning til å kjøpe vanlig vin i de samme butikkene, da dette vil kunne avlede oppmerksomheten fra slike drikker og skape interesse for drikkevarer som normalt ikke fører til overforbruk. Avisenes omtale av vin legger etter forslagsstillerens syn grunnen for et nyansert syn på vin og bidrar til å svekke forestillingen om at det først og fremst dreier seg om en rusdrikk. Forslagsstilleren mener derfor at vin i butikkene kan bidra til en bedre drikkekultur i Norge også blant ungdom.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bjarne Håkon Hanssen, Britt Hildeng, Asmund Kristoffersen og Gunn Olsen, fra Høyre, Beate Heieren Hundhammer, Bent Høie og Elisabeth Røbekk Nørve, fra Fremskrittspartiet, Bård André Hoksrud og Harald T. Nesvik, fra Sosialistisk Venstreparti, Olav Gunnar Ballo og Sigbjørn Molvik, fra Kristelig Folkeparti, Åse Gunhild Woie Duesund og Magne Aarøen, og fra Senterpartiet, Ola D. Gløtvold, viser til at de to forslagene - Dokument nr. 8:66 (2001-2002) og Dokument nr. 8:96 (2001-2002) - er så like både i intensjon og innhold at de av den grunn behandles under ett.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, legger til grunn at det har vært og er brei politisk tilslutning til den statlige vinmonopolordningen når det gjelder omsetning av drikkevarer med et alkoholinnhold over 4,75 pst. Ordningen er begrunna i

et ønske om at omsetningen av slike drikkevarer skal foregå i strengt kontrollerte og ordna former, og der avveiningen mellom begrensning av alkoholbruken og tilgjengeligheten til lovlige, alkoholholdige varer står sentralt.

Flertallet viser til at både Sverige og Finland har lignende ordninger med statlige vinmonopol, og at dette derfor ikke er et særnorsk fenomen.

I begrunnelsen for forslaget i Dokument nr. 8:66 (2001-2002) heter det at målsettingen med ordningen når det gjelder kontroll med omsetningen av alkohol, har slått feil. Flertallet er ikke enig i en slik betraktning.

Flertallet er fullt ut klar over at det foregår en betydelig ulovlig omsetning av alkohol spesielt knytta til hjemmebrenning og smugling av brennevin. Flertallet stiller seg derimot sterkt tvilende til om å innføre adgang til å selge vin og sterkøl i vanlige forretninger vil redusere den ulovlige spritproduksjonen og spritomsetningen. Årsakene til spritsmugling og hjemmebrenning er, slik flertallet ser det, bl.a. knytta til en relativt høy pris på alkoholholdige drikkevarer i Norge. Siden forslagene i de to Dokument 8-forslagene ikke omhandler prisspørsmålet, ønsker ikke flertallet å gå nærmere inn på denne problemstillingen.

I den grad hjemmebrenning og spritsmugling skyldes vanskelig tilgjengelighet, mener flertallet at dette må søkes løst innafør rammene av vinmonopolordningen.

Flertallet er også av den oppfatning at problemene knytta til grensehandelen som berøres i begrunnelsen for Dokument nr. 8:66 (2001-2002), også i overveiende grad skyldes prisforskjeller på alkohol mellom Norge og Sverige, og at problemene knytta til grensehandel derfor ikke løses ved at det gis adgang til å selge vin og sterkøl i vanlige forretninger.

Flertallet viser til en bekymringsfull økning av alkoholbruken - ikke minst blant helt unge - de siste åra. Det er mange årsaker til en slik utvikling. Flertallet mener at økt tilgjengelighet er en av mange årsaker. Flertallet er videre av den oppfatning at en generell økning i alkoholbruken også medfører en økt risiko for misbruk. Derfor er flertallet opptatt av å videreføre en begrenset og kontrollert omsetning av sterkøl og vin gjennom en ordning med statlig vinmonopol for å begrense alkoholmisbruk.

Flertallet viser til at A/S Vinmonopolet de siste åra har foretatt en betydelig utvidelse av antall utsalgssteder og vil i løpet av 2002 nå målsettingen om 182 utvalg. Det er også åpnet flere selvbetjente utvalg og innført ordninger med bestilling av varer både gjennom post, telefon og via nettet. På denne måten øker tilgjengeligheten til de varer som vinmonopolet omsetter, men på en måte som ivaretar kravet om begrenset og kontrollert omsetning. Flertallet viser også til at A/S Vinmonopolet har satset bevisst på å videreutvikle sin fagkompetanse og service overfor publikum, og forbrukerundersøkelser viser at de scorer høyt nettopp

på disse områdene. Flertallet er fornøyd med at Vinmonopolet på denne måten bidrar til å styrke tilliten til en statlig vinmonopolordning i det norske samfunn.

Flertallet mener at å tillate vin og sterkøl solgt i dagligvareforretninger og i spesialforretninger vil bety en radikal utviding av tilgjengeligheten til sterkere alkoholholdige drikkevarer - både når det gjelder antallet utsalgssteder, og når det gjelder åpningstid. Flertallet ønsker ikke dette. Videre vil en slik ordning etter flertallets oppfatning bety en kraftig svekkelse av kontrollen med omsetningen av slike varer. Denne kontrollen ivaretas etter flertallets mening best gjennom en vinmonopolordning.

På denne bakgrunn fremmer flertallet forslag om å avvise forslagene i Dokument nr. 8:66 (2001-2002) og Dokument nr. 8:96 (2001-2002).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at AS Vinmonopolet i dag har monopol på salg av brennevin, vin og øl med høyere alkoholinnhold enn 4,75 volumprosent. Det er i den sammenheng verdt å merke seg at Norge allerede er blitt pålagt av ESA å endre dagens regelverk slik at produkter som har et alkoholinnhold på inntil 4,75 volumprosent, skal likebehandles når det gjelder omsetningsmåte. Slik disse medlemmer ser det, innebærer dette at "rusbrusen", cider og vin med et alkoholinnhold på inntil 4,75 volumprosent i fremtiden vil kunne selges i dagligvarehandelen. Dette fordi det pr. i dag ikke er signaler som tilsvarer at man vil gå den motsatte veien med bare å tillate salg av alkoholholdige drikker i regi av AS Vinmonopolet.

Intensjonen i de fremsatte forslagene er at vin og sterkøl skal kunne omsettes i dagligvarehandelen og ikke bare produkter med et alkoholinnhold lavere enn 4,75 volumprosent.

Når det gjelder forholdet til sterkøl, vil disse medlemmer fremheve at AS Vinmonopolet ikke har vært i stand til å ivareta interessene til denne kundegruppen på en tilfredsstillende måte. Det tilbys i AS Vinmonopolets sortiment kun et meget begrenset antall produkter på dette området, og dersom noen skulle ønske seg noen andre varianter enn det som finnes i butikken, så må dette bestilles. I mange tilfeller kan dette være problematisk da en ofte må bestille et større antall flasker enn ønskelig, samt at en ikke er i stand til å ta hensyn til at øl er en ferskvare.

Disse medlemmer er av den oppfatning at dagens monopolordning fører til en rekke negative konsekvenser. Dagens tilgjengelighet til lovlige varer som i dag selges ved de stedlige vinmonopolbutikker, er for dårlig, grunnet at det ikke har vært lønnsomt eller vilje til å opprette det antall utsalg som er nødvendig.

Dette, sammen med de særnorske meget høye alkoholavgiftene, gjør at det i dag er en meget stor andel av salget av alkoholholdige drikkevarer som kan relateres til ulovlig omsetning av smuglersprit og hjemmebrent.

Disse medlemmer vil også vise til at det har vært en målsetting å vri forbruket av alkoholholdige drikkevarer fra brennevin til svakere drikkevarer som øl og vin. Disse medlemmer har ikke den samme tiltro til AS Vinmonopolet som et fornuftig alkoholpolitisk redskap, slik komiteens flertall synes å ha. Disse medlemmer er derimot av den oppfatning at nåværende ordning med monopol innenfor alkoholomsetningen i Norge har en rekke uheldige konsekvenser i tillegg til at den norske vinmonopolordningen er en særordning som Norge nesten er alene om i europeisk sammenheng dersom en ser bort fra Sverige og Finland. Det er også viktig å merke seg at en rekke undersøkelser viser at flertallet av den norske befolkning ønsker å kunne kjøpe vin i dagligvarehandelen. Svært mange oppfatter dagens vinmonopolordning som en statlig formynderholdning overfor folk flest. Disse medlemmer vil også vise til at dersom en velger å tillate salg av vin og sterkøl i dagligvarehandelen, vil en både kunne oppnå en ytterligere vridning av alkoholforbruket fra sterke til svaker drikker, samt at salget av ulovlige varer vil kunne reduseres noe som følge av økt tilgjengelighet av en lovlig omsettelig vare. Videre vil en kunne tilpasse omsetningen av denne typen produkter på en måte som flertallet av folket ønsker, og som er mer på linje med det en ser i de fleste andre europeiske land. Dette vil også kunne ha en positiv effekt på folks syn på statens formynderholdning, og videre vil en kanskje kunne få redusert grensehandelen noe som en følge av at tilbudet i Norge blir bedre. Skal en imidlertid få en skikkelig effekt ut av dette siste punktet, er det viktig at også alkoholavgiftene reduseres betydelig.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen å fremme forslag til nødvendige lovendringer slik at det blir tillatt å selge vin og sterkøl i dagligvareforretninger og i spesialforretninger."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Stortinget ber Regjeringen å fremme forslag til nødvendige lovendringer slik at det blir tillatt å selge vin og sterkøl i dagligvareforretninger og i spesialforretninger.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og det som står foran, og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Dokument nr. 8:66 (2001-2002) - forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Harald T. Nesvik og Lodve Solholm om at det skal fremmes nødvendige lovendringer slik at vin og sterkøl kan selges i dagligvareforretninger og i spesialforretninger – avvises.

II

Dokument nr. 8:96 (2001-2002) - forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om at alkoholloven endres slik at all vin og sterkt øl kan selges i vanlige butikker – avvises.

Oslo, i sosialkomiteen, den 21. mai 2002

Bjarne Håkon Hanssen
fung. leder

Sigbjørn Molvik
ordfører

Åse Gunhild Woie Duesund
sekretær